

dr hab. n. med. Paweł Piwowarczyk

II Klinika Anestezjologii i Intensywnej Terapii

Uniwersytet Medyczny w Lublinie

Recenzja rozprawy doktorskiej magister Marii Wysockiej

pt. „Analiza wybranych potrzeb i identyfikacja wyzwań w opiece paliatywnej w Polsce w perspektywie pacjentów, ich opiekunów oraz lekarzy”.

Promotor: dr hab. n. med. Anna Klimkiewicz

Przedstawiona mi do recenzji rozprawa doktorska magister Marii Wysockiej dotyczy niezwykle istotnego tematu opieki paliatywnej w Polsce, koncentrując się na potrzebach pacjentów, ich opiekunów oraz lekarzy, ze szczególnym uwzględnieniem opioidowego leczenia przeciwbólowego oraz nowych wyzwań związanych z epidemią COVID-19.

Rozprawa składa się z czterech rozdziałów (wstępu, celu pracy, omówienia wyników i wniosków), streszczenia w języku polskim i angielskim oraz piśmiennictwa wraz z cyklem publikacji własnych Autorki. Praca liczy 71 strony, zawiera 3 publikacje. Dwa artykuły zostały opublikowane w czasopiśmie *Oncology in Clinical Practice*, jeden w czasopiśmie *Palliative Medicine*. Dwie prace mają charakter oryginalny, jedna jest pracą przeglądową. Łączna wartość IF opublikowanych artykułów to 0,5 a sumaryczna punktacja Ministerstwa Edukacji i Nauki powyższego cyklu to 240 punktów.

We wstępie do rozprawy doktorskiej Autorka przedstawia obszerny przegląd współczesnych zagadnień i wyzwań w dziedzinie opieki paliatywnej. Autorka podkreśla, że celem opieki paliatywnej jest poprawa funkcjonowania pacjentów zgodnie z ich potrzebami, celami i wartościami, co wymaga holistycznego i zindywidualizowanego podejścia. Autorka przedstawia ból jako jeden z najcięższych objawów towarzyszących chorobie nowotworowej i jej leczeniu. Wskazuje na międzynarodowe inicjatywy, takie jak działania WHO i IASP, mające na celu zwiększenie świadomości i poprawę leczenia bólu nowotworowego. We wstępie do rozprawy doktorskiej Autorka zwraca również uwagę na konieczność adaptacji do nowych wyzwań w opiece paliatywnej, włączając pandemię COVID-19, która wymusiła dodatkowe ograniczenia w kontaktach z rodzinami oraz zmniejszenie zespołów opiekuńczych.

Jako główny cel rozprawy Autorka postawiła sobie analizę potrzeb i identyfikację wyzwań w opiece paliatywnej w Polsce w oparciu o punkt widzenia pacjentów, ich opiekunów oraz lekarzy. Do celów szczegółowych rozprawy Autorka zaliczyła: porównanie opinii pacjentów opieki paliatywnej i lekarzy na temat stosowania opioidowych leków przeciwbólowych, analizę potrzeb pacjentów i ich rodzin oraz potencjalnych różnic w ich

hierarchii w okresie pandemii COVID-19 oraz identyfikację kluczowych czynników wpływających na powodzenie terapii przeciwbólowej w leczeniu paliatywnym.

Cele rozprawy zrealizowano w ramach prac opublikowanych w czasopismach naukowych:

Pierwszy artykuł cyklu autorstwa Wysocka M, Kieszkowska-Grudny A, Klimkiewicz J, Jarosz J, Hordowicz M, Silczuk A, Pasierski T, Klimkiewicz A. pod tytułem „Between “opioidophobia” and an opioid epidemic: a cross-sectional comparison of opinions on opioid analgesic treatment between palliative care patients with cancer and physicians in Poland” został opublikowany w czasopiśmie *Oncology in Clinical Practice*, które posiada 140 punktów Ministerstwa Edukacji i Nauki oraz IF 0,5. Opublikowana praca jest badaniem przekrojowym, opartym na kwestionariuszach. Artykuł ukazuje różnice i podobieństwa w postrzeganiu leczenia przeciwbólowego opioidami pomiędzy lekarzami i pacjentami. Autorzy zwracają uwagę na zjawiska "opioidofobii" oraz kryzysu opioidowego, które wpłynęły na postrzeganie i stosowanie opioidów w leczeniu bólu nowotworowego. Badanie obejmowało 104 pacjentów i 216 lekarzy. Ankiety zawierały pytania zamknięte oceniane na 5-punktowej skali Likerta. Wyniki badania wskazują, że większość pacjentów doświadczyła bólu podczas choroby nowotworowej (87,5%), a średnia intensywność bólu wynosiła $7,01 \pm 2,44$. Powyższe badanie uwidacznia ponadto powszechność obaw związanych ze stosowaniem opioidów, zarówno wśród pacjentów, jak i lekarzy, co może prowadzić do nieskutecznego leczenia bólu. Autorzy wykazują, że istnieje wysoki stopień zgodności w opiniach pacjentów i lekarzy na temat stosowania opioidów w pewnych obszarach leczenia, ale występują również istotne rozbieżności wynikające z poziomu wiedzy medycznej. Autorzy wskazują na konieczność poprawy komunikacji lekarzy z pacjentami oraz edukacji pacjentów w celu zapewnienia skuteczniejszego leczenia bólu i poprawy jakości życia pacjentów leczonych paliatywnie.

Drugi artykuł cyklu składającego się na powyższą rozprawę autorstwa Wysocka M, Frydrych J, Klimkiewicz A, Jarosz J, Pasierski T. pod tytułem „The needs of patients and their families under inpatient hospice care at the time of the COVID-19 pandemic – similarities and differences. Qualitative research.” został opublikowany w czasopiśmie *Palliative Medicine*, które posiada 20 punktów Ministerstwa Edukacji i Nauki. Celem powyższej pracy była analiza potrzeb pacjentów i ich rodzin, a także identyfikacja potencjalnych różnic w hierarchii tych potrzeb w czasie pandemii COVID-19. Autorzy przeprowadzili badanie ankietowe z pytaniami otwartymi wśród pacjentów hospicjum stacjonarnego oraz ich rodzin. Odpowiedzi na powyższe kwestionariusze analizowano przy użyciu podejścia antropologii medycznej. Użyta metodologia jest dobrze opisana w literaturze, jednak w powyższej pracy brak jest szczegółów dotyczących procesu analizy danych oraz walidacji narzędzi badawczych. Niestety, populacja uczestników badania była mała (12 pacjentów i 9 członków rodzin). Wyniki badania wskazują na kluczowe potrzeby obu badanych grup. Podstawową potrzebą pacjentów była fizyczna bliskość, natomiast dla rodzin – potrzeba sprawowania opieki nad chorym. Różnice w potrzebach rzutowały na preferowane formy komunikacji. Pacjenci wybierali rozmowy telefoniczne, aby unikać konfrontacji z poczuciem osamotnienia, podczas gdy rodziny wybierały wideo rozmowy, aby móc ocenić stan bliskiego. Wyniki powyższego badania są interesujące z punktu widzenia

praktyki klinicznej w opiece paliatywnej nad pacjentem i mogą przyczynić się do poprawy jej jakości.

Trzeci artykuł cyklu autorstwa Wysocka M, Jarosz J, Klimkiewicz A, Pasierski T, Hordowicz M, Klimkiewicz J. pod tytułem „Cancer patients and their caregivers in the face of opioid analgesic treatment - Opportunities and threats to the treatment process.” został opublikowany w czasopiśmie *Oncology in Clinical Practice*, które posiada 100 punktów Ministerstwa Edukacji i Nauki. Artykuł jest pracą przeglądową, w której autorzy starają się zidentyfikować i omówić kluczowe czynniki determinujące sukces lub niepowodzenie leczenia bólu nowotworowego opioidami. W pracy brakuje jednak szczegółowych informacji na temat metodologii przeglądu literatury oraz kryteriów doboru omawianych badań. Autorzy identyfikują kilka kluczowych przeszkód w skutecznym leczeniu bólu za pomocą opioidów. Pierwszą przeszkodą są obawy pacjentów i lekarzy dotyczące stosowania opioidów, w tym lęk przed uzależnieniem, rozwinięciem tolerancji oraz skutkami ubocznymi. Kolejnymi przeszkodami są problemy z komunikacją między pacjentem a lekarzami, niedostateczna wiedza pacjentów na temat opioidów oraz wpływ stereotypów społecznych oraz religijnych na postrzeganie bólu nowotworowego oraz leczenia opioidami. Autorzy pracy przeglądowej wnioskuje, że skuteczne leczenie bólu nowotworowego za pomocą opioidów wymaga zwiększenia wiedzy pacjentów i ich opiekunów na temat opioidów poprzez programy edukacyjne, budowania otwartej i empatycznej komunikacji między pacjentami a zespołem medycznym oraz jak najwcześniejszego włączania pacjenta w decyzje terapeutyczne.

Uwagi merytoryczne do cyklu publikacji:

Uwagi do publikacji pierwszej:

1. Dobór liczebności próby badawczej może budzić pewne wątpliwości. 104 pacjentów i 216 lekarzy może nie być wystarczające do uogólnienia wyników badania na całą populację pacjentów paliatywnych i lekarzy w Polsce.
2. Sposób rekrutacji do badania metodą "snowball sampling" może być źródłem błędu systematycznego, związanego z możliwością zapraszania uczestników o podobnych poglądach.
3. Brakuje informacji na temat tego, czy i jakie procedury zostały zastosowane w celu walidacji użytych narzędzi badawczych oraz zapewnienia rzetelności i wiarygodności otrzymanych wyników.
4. Chociaż do porównania otrzymanych wyników użyto analizy korelacji, brak jest pogłębionej analizy statystycznej dotyczącej różnic w otrzymanych wynikach pomiędzy lekarzami i pacjentami.
5. Artykuł trafnie identyfikuje zjawisko "opioidofobii" w obu grupach badanych, ale brakuje głębszej analizy przyczyn tych obaw oraz konkretnych propozycji ich redukcji.

Uwagi do publikacji drugiej:

1. Liczebność próby badanej, która jest zbyt mała (12 pacjentów i 9 członków rodzin), znacznie ogranicza możliwość generalizowania wyników na całość populacji pacjentów leczonych paliatywnie w Polsce.

2. Brakuje szczegółowego opisu procesu analizy danych. Warto byłoby wyjaśnić, jakie procedury walidacyjne zostały zastosowane, w celu zapewnienia rzetelności i wiarygodności otrzymanych wyników.
3. Pomimo wykazania różnic w potrzebach pacjentów i ich rodzin, brakuje pogłębionej analizy przyczyn tych różnic oraz propozycji ich rozwiązań.

Uwagi do publikacji trzeciej:

1. Brak jest szczegółowych kryteriów doboru badań do pracy przeglądowej. Doprecyzowanie powyższych kryteriów mogłoby zwiększyć wiarygodność przeglądu.
2. Artykuł mógłby zawierać więcej precyzyjnych danych z poszczególnych badań, aby lepiej uwidocznić, jak analizowane czynniki wpływają na skuteczność leczenia bólu opioidami.

Kluczowymi wnioskami prezentowanymi przez Autorkę powyższej rozprawy doktorskiej jest konieczność poprawy edukacji pacjentów, ich opiekunów oraz personelu medycznego na temat opioidów. Zwiększenie świadomości dotyczącej efektywności i bezpieczeństwa stosowania opioidów może znacząco wpłynąć na zmniejszenie zjawiska "opiofobii" i poprawę jakości leczenia bólu nowotworowego. Według Autorki rozprawy, poprawa komunikacji oraz budowanie silnej relacji terapeutycznej między lekarzem i pacjentem są niezbędne do budowania zaufania i lepszego zrozumienia potrzeb pacjentów. Skuteczna komunikacja może przyczynić się również do bardziej zindywidualizowanego podejścia do bólu onkologicznego i jego efektywnego leczenia. Autorka sugeruje ponadto, że konieczne jest dostosowanie procedur opieki paliatywnej do nowych wyzwań związanych z pandemią COVID-19, w tym wprowadzenie nowych technologii komunikacyjnych.

W kontekście przedstawionej rozprawy doktorskiej proszę Doktorantkę o odpowiedź na następujące pytania:

1. Proszę o wyjaśnienie jak analizowano pytania otwarte w ankietach?
2. Jakie procedury walidacji zastosowano, aby zapewnić rzetelność i wiarygodność użytych narzędzi badawczych?
3. Jakie dokładnie obawy związane z opioidami zgłaszali pacjenci i lekarze? Czy Autorka może podać przykłady najczęstszych obaw wyrażanych przez obie grupy?
4. Jakie Autorka sugeruje metody edukacyjne dla pacjentów i opiekunów w celu poprawy wiedzy na temat opioidów?

Podsumowanie:

Rozprawa doktorska magister Marii Wysockiej wnosi cenny wkład do wiedzy na temat opieki paliatywnej w Polsce, jednakże niektóre aspekty metodologiczne i analityczne powyższej pracy mogłyby zostać skorygowane, aby zwiększyć możliwość uogólnienia otrzymanych wyników. Rekomendacje Autorki dotyczące edukacji, empatycznej komunikacji z pacjentem oraz relacji terapeutycznej są trafne, ale wymagają dalszych badań i bardziej szczegółowych propozycji implementacyjnych. Wyniki otrzymane przez Autorkę są interesujące z punktu widzenia praktyki klinicznej w opiece paliatywnej nad pacjentem i mogą przyczynić się do poprawy jej jakości. W ocenie recenzenta przeprowadzona rozprawa

świadczy o wnikliwej znajomości obszaru badawczego i zrozumieniu poruszanych tematów. Praca spełnia w pełni warunki określone w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 574 ze zm.).

Oceniając pozytywnie rozprawę doktorską magister Marii Wysockiej pt. „Analiza wybranych potrzeb i identyfikacja wyzwań w opiece paliatywnej w Polsce w perspektywie pacjentów, ich opiekunów oraz lekarzy.” mam zaszczyt zwrócić się do Wysokiej Rady ds. Stopni Naukowych w dyscyplinie nauk o zdrowiu Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego o przyjęcie pracy i dopuszczenie Autorki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

dr hab. n. med. Paweł Piwowarczyk